

Verkenning aanpak kansengelijkheid

In gesprek met twaalf gemeenten

Inhoudsopgave

Reflectie en samenvatting	3
1 Inleiding	5
Aanleiding	5
Doel verkenning	5
Opzet verkenning	6
Aandachtspunten bij deze verkenning	6
2 Kanselijkheid: het wat en waarom	7
Hoe kijken we tegen kanselijkheid aan?	7
Welke afbakening?	7
Waarom aan de slag met kanselijkheid?	8
Welke doelstellingen zijn geformuleerd?	9
3 Aanpak kanselijkheid	11
Bestuur en organisatie	11
Activiteiten	11
Samenwerking	12
Randvoorwaarden	13
4 Monitoring en effectmeting	15
Uitdagingen bij het meten en monitoren	15
5 Samenwerking rijk-gemeenten gevraagd	16
6 Wat kunnen gemeenten voor elkaar betekenen?	18
Bijlage - De interviews	19

Reflectie en samenvatting

In 2021 presenteerden gemeentelijke netwerken de propositie “De winst van het sociaal domein” aan het kabinet Rutte IV, met kansengelijkheid als één van de drie hoofdthema’s naast bestaanszekerheid en gezond leven. Na de gemeenteraadsverkiezingen in 2022 kwam kansengelijkheid ook prominent voor in coalitieakkoorden in verschillende gemeenten. Dit vormde voor VNG, NDSD en Divosa aanleiding om een korte verkenning te starten naar hoe gemeenten invulling geven aan het bevorderen van “kansengelijkheid”. Hiervoor zijn gesprekken geweest met 12 medewerkers van 12 gemeenten.

Aanpak kansengelijkheid suggereert dat je als gemeente kansen(on)gelijkheid kan ‘aanpakken’, waar een haalbaar doel aan te hangen is waar je als gemeente naar toe kan werken. Hier zijn de meningen over verdeeld. We bedoelen in dit stuk met ‘aanpak kansengelijkheid’ de manier waarop een gemeente met dit onderwerp bezig is.

Insteek kansengelijkheid: verschillende mogelijkheden

De gemeenten verschillen in de insteek van het thema kansengelijkheid. We zien drie varianten:

- **de horizontale insteek:** hierbij wordt kansengelijkheid binnen verschillende beleidsterreinen specifiek meegenomen.
- **insteek op specifiek thema:** de gemeente richt zich op een specifiek beleidsterrein, bijvoorbeeld onderwijs, jeugd of gezondheid, met in achtname van de samenhang met andere beleidsterreinen.
- **geen specifieke insteek:** de gemeente heeft kansengelijkheid niet specifiek gedefinieerd, maar ziet het als een vanzelfsprekend onderdeel/uitgangspunt van het werk in het sociaal domein.

Het valt aan te bevelen om nader in beeld te brengen en meer gedetailleerd te onderzoeken welke impact de organisatorische keuzes hebben op brede doelstellingen van het bevorderen van kansengelijkheid.

Activiteiten kansengelijkheid: meer dan alleen jeugd & onderwijs

In de eerder genoemde propositie (2021) zijn verschillende concrete acties genoemd die gemeenten doen om kansengelijkheid te bevorderen¹. In sommige gesprekken en/of beleidsdocumenten kwamen deze activiteiten terug. In deze propositie lag de nadruk op kansengelijkheid in relatie tot het onderwijs. Hoewel in de gesprekken bleek dat bij verschillende gemeenten het onderwijs het startpunt is geweest in de aanpak kansengelijkheid, ontstaat het beeld dat de gesproken gemeenten het onderwerp nu breder insteken en activiteiten inzetten die breder zijn dan het onderwijs of zelfs jeugd. Een suggestie is om bij een bredere groep gemeenten nog een uitvraag te doen om in kaart te brengen welke activiteiten zij wel of niet uitvoeren en hoe zij dit zien in het licht van de aanpak kansengelijkheid. Op deze manier kunnen patronen in beeld worden gebracht. Dit heeft buiten de scope van deze verkenning gelegen.

Aanpak kansengelijkheid: het raakt veel fundamentele organisatorische aspecten

Uit de gesprekken komt duidelijk naar voren dat kansengelijkheid een breed thema is. Als je het hebt over de manier waarop een gemeente hier invulling aan geeft, kom je snel te spreken over fundamentele aspecten, zoals de rol van de overheid, organisatiestructuren en samenwerking.

¹ Op het moment van schrijven werd deze propositie geactualiseerd voor de kabinetsformatie na de verkiezingen van 22 november 2023.

In de aanpak van kansengelijkheid is het dan ook essentieel om aandacht te hebben voor de volgende aspecten:

- samenwerking tussen gemeente, lokale partners en inwoners
- politiek en bestuurlijk draagvlak voor kansengelijkheidsinitiatieven
- heldere verdeling van taken en verantwoordelijkheden rondom kansengelijkheid
- noodzakelijkheid van lange termijn aanpak en continuïteit
- het meten van effecten op de lange termijn
- realistisch besef van de beperkte invloed van een gemeente

Uit de gesprekken blijkt ook dat in de aanpak soms een focus is op het bieden van kansen (doelgroepgericht aanbod, binnen het onderwijs etc) en bij anderen een focus op de uitkomst (meedoen, ruimte om te leven, participatie, bestaanszekerheid etc.). Het valt te adviseren om als gemeente voorafgaand aan het bepalen van beleid of acties rondom het thema kansengelijkheid in gesprek te gaan over fundamentele vragen en de positionering van de gemeente daaromtrent. Denk bijvoorbeeld aan:

- wil de gemeente zorgen voor een gelijk(er) startpunt voor de inwoners en/of is het verantwoordelijk voor gelijke uitkomsten?
- wordt kansengelijkheid gezien als een doel of is het een middel? Of een leidend principe, te weten een gelijke verdeling van kansen als uitgangspunt voor alle beleidsvorming?
- als het als een doel wordt gezien, in hoeverre is het een haalbaar/maakbaar doel?
- als het als een middel wordt gezien, tot welk doel moet het dan leiden? En wie bepaalt dat?

Vraag aan het rijk

De wensen die gemeenten uiten richting het rijk volgen hier nadrukkelijk op. Gemeenten pleiten voor:

- continuïteit in middelen en beleid;
- aanpassingen in beleid en wet- en regelgeving (in onderwijs- en jeugdbeleid, maar ook in andere wetgeving);
- experimenteeruimte;
- duidelijkheid.

Leren in de aanpak van kansengelijkheid: vragen die leven onder de gemeenten

Op verschillende punten geven gemeenten aan meer van elkaar te willen leren rondom de aanpak van kansengelijkheid. Sommige van deze aspecten, zoals samenwerken en de inzet van data, zijn meer generiek en ook toepasbaar op andere thema's. Het thema kansengelijkheid biedt een concreet aanknopingspunt om bijvoorbeeld leerkringen voor gemeenten te organiseren. Vragen die hierbij als uitgangspunt kunnen worden genomen, zijn:

- Hoe definieer je kansengelijkheid en baken je zo'n "wicked problem" af? Op welke wijze verhouden ambities rondom kansengelijkheid zich tot doelstellingen op het vlak van bestaanszekerheid of gezondheid?
- Hoe voorkom je dat kansengelijkheid een doel wordt in plaats van een middel om te komen tot een samenleving waarin iedereen kan meedoen naar vermogen?
- In welke mate is de overheid verantwoordelijk voor kansengelijkheid? Hoe geef je de rol van de (lokale) overheid vorm in samenhang met inwoners, maatschappelijke partners, bedrijfsleven? Hoe faciliteer je partnerschap en ga je om met machtsverhoudingen?
- Welke kennis is beschikbaar over de aanpak van kansengelijkheid? Hoe kan die kennis effectief benut worden zodat gemeenten vanuit dezelfde basis werken?
- Hoe kan je data inzetten voor het vormen en monitoren van kansengelijkheidsbeleid?
- Hoe zorg je voor continuïteit op bestuurlijk en beleidsniveau als het gaat om de aanpak van kansengelijkheid?

1 Inleiding

Aanleiding

In 2021 presenteerden de gemeentelijke netwerken de propositie “De winst van het sociaal domein” aan het toen nieuwe kabinet, kabinet Rutte IV. Eén van de pijlers uit deze propositie is kansengelijkheid, een belangrijk thema voor de komende jaren samen met bestaanszekerheid en gezondheid.

Propositie ‘De winst van het sociaal domein’ en ‘de Waarde van het sociaal domein’

De propositie uit 2021 is een belangrijk uitgangspunt geweest voor deze verkenning rondom het thema kansengelijkheid bij gemeenten. Ook heeft de propositie bij verschillende gemeenten richting gegeven aan de invulling van het coalitieakkoord. Er werd in verschillende interviews aan gerefereerd. Samengevat hebben gemeenten in de propositie aangegeven rondom het thema van kansengelijkheid het volgende te (gaan) doen:

- Investeren in een kansrijke start en prettig en veilig opgroeien
- Passende ondersteuning en begeleiding bieden voor jongeren en jongvolwassenen
- Extra aandacht aan inwoners voor wie kansen niet vanzelfsprekend zijn

Ten tijde van de interviews en het schrijven van dit rapport is gewerkt aan een nieuwe versie van de hierboven benoemde propositie; de propositie ‘De Waarde van het sociaal domein’. Deze is in januari 2024 verschenen. Naast het versterken van gemeenschappen blijven bestaanszekerheid, kansengelijkheid en gezond leven de hoofdthema’s. Bij kansengelijkheid worden onder andere concrete voorstellen gedaan

- Voor versterking van de pedagogische basis door een betere samenwerking tussen kinderopvang, onderwijs, zorg en gemeenten
- Om te investeren in de kwaliteit van onderwijshuisvesting, zodat deze gebouwen een ontmoetingsplek in de wijk worden
- Om helderheid te verschaffen over de reikwijdte jeugdhulp en financiële zekerheid voor gemeenten vanaf 2026

Na de gemeenteraadsverkiezingen in 2022 heeft het thema “kansengelijkheid” ook in verschillende coalitieakkoorden een plek gekregen. In 75 gemeenten komt het woord terug in het coalitieakkoord, met name in de middelgrote en grote gemeenten in Noord- en Zuid-Holland, Noord-Brabant, Overijssel en Gelderland. Het komt terug bij de G4 en bij tweederde van de G40-gemeenten. Ter vergelijking: in de [coalitieakkoorden van 2018-2022](#) kwam bij slechts 9 gemeenten het woord “kansengelijkheid” of “kansenongelijkheid” terug in het akkoord.

Al jaren is kansengelijkheid in het onderwijs een politiek thema, en staat het op de agenda binnen het onderwijs. Om het thema breder in te steken dan alleen het onderwijs, is het ministerie van OCW samen met de ministeries van SZW en VWS in 2016 de Gelijke Kansen Alliantie gestart. Inmiddels doen meer dan 100 gemeenten mee met dit programma.

Maar op welk(e) thema(s) richten gemeenten zich uiteindelijk als het gaat om kansengelijkheid? Hoe geven ze daadwerkelijk invulling aan de ambities op dat thema? Om een beter beeld te krijgen wat gemeenten doen rondom kansengelijkheid, hebben we een verkenning uitgevoerd naar de gemeentelijke uitvoering van het thema kansengelijkheid. .

Doel verkenning

Met deze verkenning geven we een globaal beeld van de verschillende manieren waarop gemeenten invulling geven aan hun ambities op het gebied van kansengelijkheid en te laten zien wat daarvoor nodig is en wat de uitdagingen daarbij zijn.

Doel hiervan is om:

- een basis te bieden voor verdere uitwisseling tussen gemeenten.
- het rijk te informeren, om zo ervoor te zorgen dat landelijk beleid en programma’s aansluiten bij de gemeentelijke situatie en behoeften.
- richting te geven aan de ondersteunende aanpak van de gemeentelijke netwerken op het thema kansengelijkheid.

Opzet verkenning

Deze verkenning is tot stand gekomen op basis van interviews en gemeentelijke beleidsstukken.

Aan de hand van scraping van de coalitieakkoorden zijn we nagegaan met welke woorden kansengelijkheid wordt geassocieerd binnen de akkoorden. Daarnaast hebben we met twaalf medewerkers van twaalf verschillende gemeenten gesproken over de wijze waarop zij inzetten op kansengelijkheid. Deze medewerkers houden zich vanuit hun functie als (strategisch) beleidsmedewerker, programma-manager of leidinggevende bezig met het thema kansengelijkheid. Bij de selectie van de gemeenten is er op gelet dat ze verschillen in inwoneraantal en regio. In de bijlage staan de gemeenten en functies van de geïnterviewden.

Aandachtspunten bij deze verkenning

Het is belangrijk om in ogenschouw te nemen dat de perspectieven van de geïnterviewden verschillen. Niet alleen omdat de functie van de geïnterviewden zelf verschilt, maar ook de thematische reikwijdte van de functies van de geïnterviewden. Zo houden sommigen zich specifiek bezig met de thema's onderwijs en/of jeugd waarbinnen kansengelijkheid een rol speelt. Anderen zijn sociaal domein breed actief en een paar hebben kansengelijkheid als specifieke opdracht. Omdat er voor gekozen is slechts één persoon per gemeente te spreken, is het mogelijk dat er binnen de gemeenten aanvullende aanwezige perspectieven zijn op het thema, die nu niet zijn meegenomen. Het is zodoende van belang om dit stuk als een impressie te zien en aanknooppunt voor nader gesprek.

Deze verkenning schetst hoe verschillende gemeenten de aanpak rondom kansengelijkheid aanvielen en welke aandachtspunten daarbij komen kijken. We hebben geen nader onderzoek gedaan naar de mogelijke effectiviteit ervan en in veel gevallen is dat ook nog niet bekend. Er is dus geen sprake van "dit zijn de beste voorbeelden". Ook geeft het geen antwoord op de vraag wat de werkzame bestanddelen zijn van een effectieve aanpak van kansengelijkheid. De verkenning geeft dus uitsluitend een impressie van de wijze waarop gemeenten met kansengelijkheid aan de slag zijn.

Dit rapport spreekt herhaaldelijk van 'Aanpak kansengelijkheid'. Dit suggereert dat je als gemeente kansen(on)gelijkheid kan 'aanpakken', waar een haalbaar doel aan te hangen is waar je als gemeente naar toe kan werken. Uit de gesprekken blijkt dat de meningen daarover verdeeld zijn. We bedoelen in dit stuk met 'aanpak kansengelijkheid' de manier waarop een gemeente met dit onderwerp bezig is.

2 Kansengelijkheid: het wat en waarom

Hoe kijken we tegen kansengelijkheid aan?

Het uitgangspunt bij de propositie is dat ongelijk investeren nodig is om kansengelijkheid te vergroten, en dat structurele oorzaken van kansengelijkheid moeten worden aangepakt. Dit standpunt wordt gedeeld door verschillende geïnterviewden en komt ook naar voren in enkele coalitieakkoorden en beleidsplannen.

Er is een verschuiving merkbaar van het concept “gelijke kansen voor iedereen” naar het besef dat gelijke kansen niet leiden tot gelijke uitkomsten, aangezien de uitgangspunten niet voor iedereen gelijk zijn. Dit heeft geleid tot het inzicht dat ongelijke investeringen nodig zijn om gelijkwaardigheid te bereiken. Sommige gemeenten spreken zelfs over de verschuiving van “kansengelijkheid tegen gaan” naar “bouwen aan gelijke kansen”.

Dit perspectief weerspiegelt een verandering van “repareren” naar “voorkomen” en richt zich met name op onderwijs en jeugd als het belangrijkste terrein om kansengelijkheid aan te pakken. Het idee is dat vroegtijdige investeringen het meeste resultaat opleveren.

Er is niet één landelijke, eenduidige definitie van kansengelijkheid en dat is waarschijnlijk ook niet nodig als gemeenten voor zichzelf scherp hebben wat ze er onder verstaan. We zien dat gemeenten kansengelijkheid vanuit verschillende perspectieven benaderen. Sommigen leggen de nadruk op het onderwijs en het gezin, anderen hanteren een meer integrale aanpak, waarbij kansengelijkheid wordt bevorderd binnen verschillende beleidsterreinen en domeinen in de gemeente. Er zijn ook gemeenten die, hoewel ze de term kansengelijkheid misschien niet specifiek gebruiken, streven naar “het goede leven voor iedereen” of “de ruimte om te leven”, waarbij kansengelijkheid als een overkoepelend thema wordt gezien dat alle aspecten van het gemeenschapsleven doordringt.

In Amsterdam is het Kenniscentrum Ongelijkheid opgericht, met als doel

ongelijkheid te beschrijven en te verklaren en praktijken te ontwikkelen om deze ongelijkheid te voorkomen of te verminderen. De [definitie van ongelijkheid](#) die door het Kenniscentrum is ontwikkeld, wordt in een aantal gemeenten als basis genomen voor de aanpak kansengelijkheid.

Hoewel dit door de gemeenten zelf niet zo is benoemd, valt op dat in de verschillende perspectieven enerzijds een focus is op het bieden van kansen (aanbod) en anderzijds aandacht is voor de uitkomst (meedoen, ruimte om te leven, participatie, bestaanszekerheid etc). Bij het bespreken van de aanpak rondom kansengelijkheid, is het belangrijk om hier als gemeente over na te denken: in hoeverre stelt de gemeente zich ten doel te zorgen voor een gelijk(er) startpunt voor de inwoners en/of is het verantwoordelijk voor gelijke uitkomsten? Met andere woorden: wil je als gemeente zorgen dat iedereen de kans heeft om mee te doen naar vermogen in de maatschappij of zorgen dat ook iedereen echt mee doet?

Welke afbakening?

In de gesprekken kwam naar voren dat er behoefte is aan afbakening of specifieke focus om kansengelijkheid effectief aan te pakken. Deze afbakening is noodzakelijk om het beheersbaar te houden en om duidelijkheid te scheppen over wie verantwoordelijk is voor het aanpakken van kansengelijkheid, ondanks dat kansengelijkheid als een complex en “wicked problem” wordt erkend.

Bij de geïnterviewde gemeenten zagen we verschillende benaderingen om kansengelijkheid te bevorderen:

- **Brede insteek:** Sommige gemeenten kiezen voor een brede benadering en coördineren kansengelijkheid over verschillende beleidsterreinen, waaronder werk, gezondheid, onderwijs, en het fysieke domein. Ze benadrukken de samenhang tussen deze beleidsterreinen en werken samen met diverse afdelingen en maatschappelijke partners om de uitdagingen aan te pakken.

“We moeten af van het idee dat schooladviezen het grootste probleem zijn (...). “Geïsoleerd investeren heeft geen zijn, of dat nou in het onderwijs of in de sociale zekerheid is.”

- **Focus op onderwijs en kinderen:** Andere gemeenten leggen de nadruk op onderwijs en richten zich op jonge kinderen en jongeren tot 27 jaar, evenals hun gezinnen. Ze benadrukken dat problemen niet abrupt eindigen op 18-jarige leeftijd en dat vroegtijdige interventies op de lange termijn effectiever kunnen zijn.

“Kansengelijkheid, een sterk fundament voor elk kind”.

“De inzet is vooral gericht op verbetering in de eerste 5 levensjaren - de eerste 2000 dagen - van het (ongeboren) kind. Dit kan bijdragen in het voorkomen van vaak complexere (en duurdere) hulpvragen. De fundamentele financiële keuze om te investeren in het jonge leven leidt tot een groot (sociaal) rendement. Het bespaart kosten voor de (complexe) ondersteuningsvragen. Het draagt bij aan een beter sociaaleconomische status van de inwoners. Zoals wij zeggen: ‘De toekomst telt, niet je afkomst’.”

- **Focus op gezondheid en levensgebeurtenissen:** Sommige gemeenten richten zich op kansengelijkheid door levensgebeurtenissen (bijv. samenwonen, geboorte, werkloosheid) te identificeren, waardoor ze op logische momenten effectieve ondersteuning kunnen bieden. Ook wordt gezondheid als een belangrijk aandachtsgebied gezien, omdat een ongezonde levensstijl en stress verband houden met kansengelijkheid. Deze gemeenten streven ernaar gezondheidsbeleid te koppelen aan thema's als armoede en kansengelijkheid.

“We willen zorgen dat gemeenschappen in staat zijn om voor elkaar te zorgen. En dan kom je bij de winst. Niet van het sociaal domein. Maar de winst van de vitaliteit van de gemeenschap in het sociaal domein. Dan zie je dat je waarschijnlijk op termijn minder zorg nodig hebt. Omdat de eenzame niet naar de huisarts toe gaat. Snap je? Dat is de beweging die tot stand begint te komen. En hoop ik. En dan kom ik bij die ongelijkheid. Dat die kern die niet in staat is geweest om zelf voor elkaar te gaan zorgen en aangewezen is op die maatwerkvoorziening, misschien ongelijk behandeld wordt. Omdat die maatwerkvoorziening niet meer kan leveren in de

toekomst. Terwijl een andere gemeenschap die dat wel voor elkaar heeft gekregen misschien nog wel kan leveren.”

- **Wijkgerichte aanpak:** In grotere steden wordt soms gekozen voor een wijkgerichte aanpak, waarbij investeringen en interventies worden geconcentreerd in wijken met grootschalige problemen op het gebied van kansengelijkheid, bestaanszekerheid en gezondheid. Deze aanpak is gebaseerd op data die laten zien waar in de stad de problemen het grootst zijn.

Elke gemeente benadert kansengelijkheid op een verschillende manier. Er is echter een gedeeld besef dat een focus op onderwijs alleen niet voldoende is, en dat kansengelijkheid breder moet worden aangepakt met aandacht voor verschillende levensgebieden en doelgroepen.

Waarom aan de slag met kansengelijkheid?

Bij de geïnterviewde gemeenten zijn verschillende redenen genoemd om te starten met een aanpak rondom kansengelijkheid of, in het geval dat er geen specifieke aanpak is, waarom het van belang wordt geacht aandacht te hebben voor kansengelijkheid:

- **Armoedesituatie in de gemeente:** In enkele gemeenten is de urgentie om kansengelijkheid aan te pakken ontstaan als gevolg van de hoge armoedecijfers en de intergenerationele armoedeproblematiek. Deze gemeenten zien hoe armoede de kansen van kinderen beïnvloedt, leidt tot stress, en het zelfvertrouwen van kinderen beïnvloedt.
- **De onderwijssituatie & ontwikkelingsmogelijkheden van kinderen:** Alle geïnterviewde gemeenten benadrukken het belang van goed onderwijs voor de ontwikkeling van kinderen en als een middel om kansengelijkheid te bevorderen. Sommige gemeenten werden gestimuleerd om zich meer op kansengelijkheid te richten vanwege ontwikkelingen zoals toenemende segregatie tussen scholen en de waarneming dat kinderen op basis van hun CITO-scores naar een lager onderwijsniveau gaan dan verwacht.

“We zijn het onze jeugd bovendien niet alleen moreel verplicht om iedereen gelijke kansen te bieden, maar we moeten dat ook doen om te voldoen aan onze grondwet en aan internationale verdragen die Nederland

ondertekend heeft, zoals het Kinderrechtenverdrag van de Verenigde Naties. Ook de 17 Duurzame Ontwikkelingsdoelen (de SDG's) om van de wereld een betere plek te maken in 2030 benadrukken onze taak en plicht om kinderen in staat te stellen zich optimaal te ontwikkelen en ongelijkheid tegen te gaan."

- **Effectiviteit van initiatieven vergroten:** Een paar gemeenten benoemden dat de behoefte om aan de slag te gaan met kansengelijkheid voortkwam vanuit het signaal van lokale partners die zagen dat ondanks verschillende initiatieven en projecten de leefsituatie van bepaalde doelgroepen in kwetsbare posities niet vooruit gingen en in sommige gevallen zelfs achteruit gingen. Ze erkenden de noodzaak van meer samenwerking en samenhang om effectievere maatregelen te nemen.
- **Zorgperspectief:** Gezondheidsverschillen en levensverwachting waren voor sommige gemeenten een aanleiding om in te zetten op het bevorderen van kansengelijkheid. Ze wilden deze verschillen verkleinen en de gezondheidssituatie van bepaalde groepen verbeteren.

"Toen hebben we gezegd: los van het preventieakkoord, wat we gewoon hebben, gaan we echt kijken naar die dingen die samenhangen met het aanhangen van een ongezonde leefstijl. En dat is volgens experts enkel stress. Dus of dat nou financiële stress is, of gewoon onzekerheden, of sociale onzekerheden. Stress resulteert er wel in dat mensen een ongezonde leefstijl hebben. Want iedereen weet wel dat je niet moet roken. Of dat je moet bewegen. En toen hebben we gezegd, nou dan kun je het gezondheidsbeleid en het programma niet los zien van thema's als armoede en kansengelijkheid. En dan zetten wij vanuit het programma gezondheid naast preventie heel erg in op de link met bijvoorbeeld armoede en laaggeletterdheid."

- **Stabiliteit van de stad vergroten:** Eén van de gemeenten benadert kansengelijkheid vanuit een breder economisch en sociaal perspectief. Ze streven naar een stabielere stad op zowel sociaal als economisch gebied en zien kansengelijkheid als een essentieel onderdeel om dit doel te bereiken.

Welke doelstellingen zijn geformuleerd?

De geformuleerde doelstellingen rondom kansengelijkheid zijn veelal op een hoog abstractieniveau. Ze zijn eraan gerelateerd dat iedereen de mogelijkheden heeft om zich te ontwikkelen en mee te doen. Een voorbeeld: *"Wij zien als kernopdracht dat ieder kind de kans heeft om zijn gaven en talenten tot bloei te laten komen"* of *"Investeren in een vitale en inclusieve samenleving"*.

De meeste gemeenten benoemen één of meerdere aspecten waar ze zich op richten. Genoemde voorbeelden hiervan zijn:

- Het bereik richting bepaalde groepen vergroten
- Laaggeletterdheid verminderen
- Gezondheidssituatie van inwoners verbeteren en gezondheidsverschillen verkleinen
- Onderwijsachterstanden verkleinen/wegwerken
- De sociaaleconomische status van de gemeente als geheel verbeteren
- De verschillen tussen wijken verkleinen

Aan de hand van indicatoren probeert een deel van de gemeenten de aspecten te meten. In dat geval worden meer concrete en meetbare doelstellingen geformuleerd, bijvoorbeeld *“In 2040 zijn er 10 gezonde levensjaren extra voor inwoners in een kwetsbare positie”* of *“In 2040 is het aantal inwoners dat niet kan rondkomen in de dagelijkse uitgaven 50% lager dan in 2022”*.

3 Aanpak kansengelijkheid

Bestuur en organisatie

Bestuurlijke context

Investeren in kansengelijkheid betekent een lange termijn investering. De kans is aanzienlijk dat grote veranderingen binnen de politieke termijn van een collegeperiode niet zichtbaar zullen zijn. Bestuurlijke commitment om op het thema in te zetten is daarom van belang. In twee van de geïnterviewde gemeenten is er een wethouder met specifiek “kansengelijkheid” als onderdeel van de portefeuille.

Verder werd kansengelijkheid door de meeste geïnterviewden gezien als een thema dat verschillende beleidsterreinen en domeinen aangaat. Ook op bestuurlijk vlak zou verbinding daarom van belang zijn. In de meeste gemeenten die zijn geïnterviewd heeft de portefeuillehouder van onderwijs ook jeugd(zorg) onder diens hoede. De combinatie van onderwijs en bestaanszekerheidsthema's zoals inkomen, armoede, schulden zien we nauwelijks terug. Zo bezien is het samenbrengen van wethouders op het thema kansengelijkheid een belangrijk onderdeel in het geval er brede ambities zijn geformuleerd. Wel zijn er ook gemeenten die hebben gekozen voor inhoudelijke én gebiedsportefeuilles. Zo is elke portefeuillehouder ook wethouder van een gebied wat integraal eigenaarschap kan bevorderen.

Ambtelijke organisatie

De manier waarop kansengelijkheid is ingebed binnen de organisatie verschilt. Bij sommige gemeenten die kansengelijkheid specifiek hebben belegd, valt kansengelijkheid onder een specifieke afdeling. Bij andere gemeenten is het domein overstijgend georganiseerd. Er is dan wel coördinatie, maar niet één afdeling verantwoordelijk voor de gehele aanpak.

Bij verschillende van de geïnterviewde gemeenten is er een ambtenaar die zich specifiek bezighoudt met kansengelijkheid. Bij de meeste gemeenten is het onderdeel binnen een bredere portefeuille, bijvoorbeeld gericht op onderwijs of bestaanszekerheid.

Politiek en bestuurlijke uitdagingen

De geïnterviewden realiseren zich dat kansengelijkheid een langetermijninspanning vereist, en dat het soms moeilijk is om de gemeenteraad te overtuigen, omdat resultaten mogelijk pas op de langere termijn zichtbaar worden. Dit benadrukt het belang van blijvend politiek, bestuurlijk en maatschappelijk commitment. Hieromtrent ervaren de gemeenten op dit moment nog verschillende uitdagingen:

- Hoewel **politiek en bestuurlijk draagvlak** als essentieel worden beschouwd voor kansengelijkheidsinitiatieven, kan hierop inzetten soms politiek gevoelig zijn, bijvoorbeeld wanneer men expliciet aangeeft “ongelijk te investeren.”
- **Bestuurlijke besluitvorming** wordt soms als tijdrovend ervaren en kan de uitvoering en communicatie over plannen belemmeren.
- **Rol van de gemeenteraad:** Het betrekken en informeren van de gemeenteraad over afbakening, keuzes en inzet is van cruciaal belang. Soms zorgen moties in de gemeenteraad voor particuliere initiatieven die niet altijd in lijn zijn met de gekozen aanpak. Het bewustmaken van de raad over het belang van continuïteit in aanpak kan helpen.
- **Gemeentelijke governance:** Horizontale doelen zouden soms prioriteit moeten krijgen boven verticale doelstellingen, wat uitdagend kan zijn als wethouders of organisatieonderdelen hun eigen succes benadrukken.

In één van de geïnterviewde gemeenten is het commitment versterkt door de gemeenteraad een specifieke rol te geven in de totstandkoming en uitwerking van de aanpak middels een traject waarbij een raadswerkgroep en het college samen hebben opgetrokken.

Activiteiten

In de verschillende interviews zijn we met name ingegaan op de visie en aanpak rondom kansengelijkheid. In sommige gesprekken kwamen concrete projecten ter sprake en in andere gevallen werden concrete projecten genoemd in beleidsstukken en/of coalitieakkoorden. Er is een duidelijke overlap met wat een

gemeente doet in het kader van bestaanszekerheid en/of gezondheid.

Sommige gemeenten noemden landelijke projecten zoals Kansrijke Start, Jongeren op gezond gewicht, de Rijke Schooldag, Voor- en vroegschoolse educatie en aanpak laaggeletterdheid in het kader van kansengelijkheid. Maar ook verschillende lokale projecten werden genoemd.

De activiteiten die gemeenten in de gesprekken of beleidsplannen scharen onder de aanpak om kansengelijkheid te bevorderen, bevinden zich in het domein van onderwijs, jeugd, gezondheid en zorg, werk, inkomen, wijkgerichte aanpak, wonen en ook het werken aan een betrouwbare en toegankelijke (minder bureaucratische) overheid. Kortom, in de brede zin raken de meeste activiteiten van gemeenten binnen het sociaal domein (en zelfs daarbuiten) het thema kansengelijkheid.

Samenwerking

Interne samenwerking

In de eerste plaats kwam samenwerking binnen de eigen organisatie aan bod. Goede ervaringen zijn er met het samenstellen van een integraal team om na te denken over overkoepelende thema's, zoals kansengelijkheid, of het actief uitnodigen van collega's vanuit een ander beleidsterrein op de eigen plannen. Coördinatie op de doelstellingen en activiteiten rondom kansengelijkheid ziet men daarbij als wenselijk, met als uitdaging de mogelijke spanning tussen kansengelijkheidsdoelstellingen en andere doelstellingen op specifieke beleidsterreinen.

Samenwerking met lokale partners

In alle gesprekken kwam de samenwerking met lokale partners, zoals onderwijs, bedrijfsleven, welzijnsorganisaties en zorg, aan bod. Dit ervaren alle gemeenten als cruciaal als het gaat om de aanpak van kansengelijkheid. De gemeenten benoemen dat er allerlei samenwerkingsverbanden en overlegstructuren bestaan, bijvoorbeeld tussen de diverse schoolbesturen en de gemeente, maar ook tussen verschillende soorten lokale partners, zoals tussen scholen en welzijns-werk, tussen scholen, kinderopvang en GGD's, of onderwijs, jongerenwerk, schoolmaatschappelijk werk, GGD en Halt. In dergelijke samenwerkingen kijkt men gezamenlijk wat er nodig is en gedaan moet worden.

“Je start niet iets zomaar vanuit de gemeente. Je ontwikkelt iets met andere partijen vanuit de behoefte die er is en samen kijk je wat een goed initiatief is. Het moet groeien”.

Een meerwaarde van meer contact tussen lokale partners zit in de grotere bekendheid met elkaars aanbod. Bovendien merken de gemeenten dat lokale partners elkaar makkelijker weten te vinden.

Uitdagingen in de samenwerking met lokale partners

In relatie tot de samenwerking met lokale partners, vaak het onderwijs, worden de volgende uitdagingen genoemd:

- Intensieve samenwerking met het onderwijs is essentieel. Het is in positieve zin uitdagend om als gemeente en het onderwijs gezamenlijk tot een agenda te komen en commitment daarop te tonen. Tegelijkertijd is het soms moeilijk om overeenstemming te bereiken. Onderwijs is vaak autonoom, wat sturing vanuit de gemeente bemoeilijkt.
- Wisseling van professionals en/of bestuurders kan samenwerking belemmeren:

“We waren net begonnen toen alle bestuurders weggingen. Dan moet je het gesprek opnieuw beginnen. Dat is lastig voor het draagvlak. Dus die stabiliteit is wel heel belangrijk.”

- Het organisatiebelang wordt binnen schoolbesturen boven het belang van het individuele kind gesteld.
- Ouders met meer economisch en sociaal kapitaal, die dat kunnen inzetten voor meer invloed op school, kunnen er voor zorgen dat hun kinderen voordeel halen. Dit kan de kansengelijkheid beïnvloeden.
- Het stimuleren van samenwerking en onderlinge hulp tussen inwoners is belangrijk om problemen zelf op te lossen voordat de overheid ingrijpt.

“Hoe kunnen we ervoor zorgen dat de neuzen van de inwoners naar elkaar blijven staan. Tussen de neuzen gebeurt het. In plaats van dat de neus meteen naar de overheid toe gaat die het voor hen op gaat lossen. Dus probeer het eerst zelf te doen. De manager van een welzijnsorganisatie zegt ‘beter levenslang een goede buurman als levenslang een coach’.”

- Maatschappelijke organisaties zijn bereid om zich in te zetten, maar zij hebben financiering en personeel nodig om ambitieuze doelen te realiseren. Soms ontbreekt het hieraan.
- Samenwerking kan vastlopen als niet alle partijen op de hoogte zijn van wat er allemaal beschikbaar is in een gemeente. Een goed overzicht van het aanbod aan voorzieningen, regelingen, projecten en kansen in de gemeente is van belang.

“Mensen worden gewoon ook overvraagd door professionals. Dus we hebben ervaringsdeskundigen die zeggen ‘ik krijg per week zes professionals over de vloer. Maar ik heb gewoon eigenlijk een auto nodig om mijn werk te kunnen doen, om mijn gezin te kunnen onderhouden. En daar wordt geen rekening mee gehouden. Want ik krijg alleen maar een gezinscoach, een jeugdcoach, een sportcoach’. En toen heb ik gezegd vanuit “de Ruimte om te leven” hoe we ervoor moeten zorgen dat in de volle breedte van de tweedeling -of je het nu hebt over kansengelijkheid, ongelijkheid of gezondheidsverschillen- al die professionals beter in contact met elkaar laten komen. Dus weet iedereen waar hij of zij mee bezig is. Kunnen we die verbindingen leggen?”

Samenwerking met inwoners

Het betrekken van inwoners en ervaringsdeskundigen noemen een aantal gemeenten als waardevol, waarbij tegelijkertijd de kanttekening wordt geplaatst dat het belangrijk is om hun rol vast te stellen, omdat ze niet de rol van professional kunnen overnemen. Hoe deze samenwerking wordt vormgegeven kan ook afhangen van de visie van de gemeente op de eigen rol en hun verhouding tot inwoners in algemene zin. Voor goede samenwerking met inwoners(organisaties) is het belangrijk om niet in abstracte termen te spreken, zoals ‘kansengelijkheid’, maar zaken concreet te maken.

Daarnaast benoemt een aantal gemeenten dat het creëren van meer gelijkwaardigheid tussen de gemeente en de inwoners essentieel is. Minder bureaucratie (‘procedurele rompslomp’, met allerlei aanvraagformulieren, formaliteiten en beschikkingen) is volgens deze gemeenten een manier om die gelijkwaardigheid te creëren.

Randvoorwaarden

In de gesprekken met gemeenten werden verschillende randvoorwaarden genoemd om te komen tot een goede aanpak rondom kansengelijkheid. Veel van de randvoorwaarden zijn algemeen, in de zin dat ze ook belangrijk zijn bij de uitvoering van andere gemeentelijke opgaven.

Meer specifiek voor kansengelijkheid is de vereiste langjarige focus; effecten van een aanpak zijn misschien pas over 10 of 20 jaar echt zichtbaar. Daarnaast lijkt op het gebied van kansengelijkheid samenwerking met veel en uiteenlopende lokale partners -van consultatiebureaus, kinderopvanginstellingen, scholen en schoolbesturen, jeugdwerkers, jeugdzorgmedewerkers tot wijkteams, vrijwilligersorganisaties, bedrijfsleven en huisartsen- noodzakelijk/fundamenteel. Dit vergt iets van de rol die je als gemeente(ambtenaar) inneemt. Als gemeente heb je dan een meer faciliterende en coördinerende rol.

“De ambtenaar is niet meer van alleen de beleidsstukken en beleidskaders. De titel ‘beleidsadviseur’ dekt de lading niet meer. Je hebt veel met lokale externe professionals te maken. Dan is de vraag: hoe verbind je regelingen met elkaar? Je bent meer aanjager en coördinator. Tegelijkertijd: je hebt wel specialisten nodig. Je moet ook met de externen goed in gesprek kunnen.”

De geïnterviewden hebben enkele cruciale aspecten benoemd om oog voor te hebben bij de aanpak van kansengelijkheid:

- noodzaak van politiek en bestuurlijk draagvlak;
- heldere verdeling van taken en verantwoordelijkheden:
 - > binnen de gemeentelijke organisatie;
 - > tussen gemeenten en hun lokale partners;
 - > tussen gemeenten en Rijksoverheid;
- zorgen dat je als organisatie voldoende wendbaar bent om in te spelen op (maatschappelijke) veranderingen (zoals de rol van de gemeente, personele krapte, vergrijzing);
- verminderen van bureaucratische werkwijzen voor inwoners ter voorkoming dat bepaalde mensen niet worden bereikt en niet krijgen wat ze nodig hebben;
- bevorderen van gelijkwaardigheid tussen gemeente en inwoners;
- aan de slag gaan vanuit het perspectief en leefwereld van inwoners;
- realistisch besef dat gemeenten niet alles kunnen veranderen;
- beschikbaarheid en continuïteit van financiële middelen;

“Continuïteit van financiële middelen is van belang. Juist omdat het bewerkstelligen van kansengelijkheid iets van de lange adem is, waar een gemeente langdurig op moet inzetten. Bovendien is dit wenselijk voor de lokale partners, zoals de scholen. Die hebben langdurig perspectief nodig en ‘daar horen ook middelen bij voor de langere tijd’.”

- geïnformeerde en weloverwogen keuzes maken (“alles tegelijk gaat niet”) in de aanpak van kansengelijkheid door het benutten van kennis en data;
- experimenteerruimte;
- monitoring van tussendoelen en evaluatie.

Minder bureaucratie voor meer kansengelijkheid

Twee van de kleine gemeenten die geïnterviewd zijn, geven aan dat bureaucratie kansenongelijkheid kan bevorderen en gelijkheid in de weg kan staan. Volgens hen zijn het de aanvraagformulieren, formaliteiten en beschikkingen, die maken dat bepaalde mensen niet worden bereikt en dat ze niet krijgen wat ze nodig hebben. En dat is veelal de doelgroep die je in het kader van kansenongelijkheid juist wel wilt bereiken. Deze twee gemeenten proberen zo veel mogelijk de ‘procedurele rompslomp’ te beperken en het gesprek aan te gaan over de mogelijkheden. Minder bureaucratie is ook een manier om die gelijkwaardigheid te creëren.

“Die gelijkwaardigheid moet je allemaal creëren om het fatsoenlijke gesprek te kunnen voeren en echt te luisteren naar mensen. Dat hebben we de afgelopen 15 jaar de medewerkers heel erg afgeleerd. We zijn steeds bezig geweest met nog meer rechtmatigheid. Vanuit een soort misplaatste vorm van rechtszekerheid hebben we alles proberen dicht te timmeren. Maar ik kan soms die brieven ook niet lezen.”

Randvoorwaarden in de samenwerking

Uit de gesprekken komen verschillende randvoorwaarden naar voren met betrekking tot de samenwerking tussen professionals:

- **Sluit aan bestaande initiatieven:** ga als gemeente niet zomaar iets opstarten.
- **Zet in op het creëren van stabiliteit in partnerschappen:**
 - > voorkom dat de samenwerking hangt aan individuele personen of bestuurders.
 - > zorg voor eigenaarschap bij de lokale partners.
 - > zorg dat ze de meerwaarde van de samenwerking ervaren.Bij een aantal gemeenten wordt samenwerking als randvoorwaarde/criterium opgenomen bij subsidieverstrekingen en beleidsontwikkeling. Zo komen niet alleen langdurige samenwerkingen tot stand; het benadrukt ook het belang van samenwerking.
- **Neem de tijd om samenwerkingen op te zetten en draagvlak te creëren:** samenwerken aan kansengelijkheid is noodzakelijk, maar blijkt niet altijd gemakkelijk. Het kan taai zijn en iets van de lange adem. Eigen belangen van organisaties kunnen een samenwerking in de weg zitten. Het opbouwen van een goede samenwerking vraagt vanuit de gemeente om goede regie en expertise op het onderwerp.
- **Zorg voor gezamenlijke beleidsontwikkeling:** Zorg dat beleid wordt gemaakt in interactie met andere partijen, zoals maatschappelijke partners en het onderwijs. Daarbij is het belangrijk om duidelijk te zijn hoe je die inbreng verwerkt.
- **Belang van kwaliteit en vertrouwen in professionals:** Het vertrouwen in en de ruimte voor professionals om nieuwe of bestaande interventies te benutten, zijn van cruciaal belang.

“Geef professionals de ruimte en vertrouwen om gebruik te maken van nieuwe of bestaande interventies. Het vertrouwen in de professionals is minstens zo belangrijk als de interventies zelf”.

- **Faciliteer informatievoorziening en samenwerking:** Zorg als gemeente voor duidelijkheid over het aanbod van voorzieningen, regelingen, projecten en kansen binnen de gemeente, zodat organisaties op de hoogte zijn van elkaars aanbod. Een aantal gemeenten heeft een digitaal platform opgezet om het contact tussen professionals te versterken en voorbeelden uit te wisselen.

4 Monitoring en effectmeting

Gemeenten realiseren zich dat het verminderen van kansenongelijkheid een langetermijn inspanning is, waarvan de effecten niet direct zichtbaar zijn. Er wordt genoemd dat het daarom belangrijk is om te blijven evalueren en tussendoelen te meten, juist omdat het echte effect pas 20 jaar later zichtbaar is als dat jonge kind volwassen is.

Om de voortgang van hun inspanningen te meten, maken gemeenten gebruik van diverse indicatoren, zoals:

- **Onderwijssituatie:** Denk hierbij aan het monitoren van achterstanden in het onderwijs, het aandeel onder- en bovenadvijzen, leeropbrengsten in rekenen en taal, schooluitval en het gebruik van voorzieningen zoals voorschoolse educatie en jeugdzorg.
- **Sociaaleconomische status (SES):** Hierbij wordt gekeken naar de SES van de gehele stad en naar die van individuele wijken. Men wil die van de stad als geheel verbeteren en de verschillen tussen wijken verminderen.
- **Gezondheidssituatie van kinderen en volwassenen:** Hierbij gaat het om factoren zoals overgewicht en gezondheidsproblemen.

“Uiteindelijk willen we in 2050 toegroeien naar een SES-WOA score van 0. Met een ambitieuze blik betekent dat we in 2033 uit willen komen op een SES-WOA score tussen van -0,200-0,175. Daarbij moet opgemerkt worden dat zo’n getal de indruk van maakbaarheid kan wekken. Kansengelijkheid is daarvoor te complex. Toch kiezen we voor een benchmark, die ons scherp houdt en aanspoort tot actie.”

Gemeenten maken gebruik van registerdata van instanties zoals het CBS, OCW, en de GGD om de situatie te monitoren. Ze hebben vaak dashboards en monitors om de voortgang in wijken te volgen. Kwalitatief onderzoek, zoals interviews met inwoners en belanghebbenden, wordt minder vaak gebruikt om kansenongelijkheid te meten.

Sommige gemeenten hebben externe onderzoeksbureaus ingeschakeld om periodiek onderzoek uit te voeren naar de situatie. In Amsterdam is een Kenniscentrum Ongelijkheid opgericht in samenwerking met kennisinstututen om onderzoek te doen

naar wat werkt om ongelijkheid te verminderen en hoe overheidsorganisaties kunnen bijdragen aan het verminderen van ongelijkheid. In verschillende interviews wordt gepleit voor kennisuitwisseling- en deling als het gaat om monitoring en effectmeting rondom kansengelijkheid.

Uitdagingen bij het meten en monitoren

Het is te merken dat het meten van effecten nog in ontwikkeling is. Gemeenten zijn nog zoekende en geven vaak ook aan dat ze er nog meer mee willen doen. Het komt ook voor dat gemeenten (nagenoeg) geen aandacht geven aan het meten van effecten.

“Ik ga er geen normen en KPI’s aan hangen. Ik probeer het niet meetbaar te krijgen.”

Gemeenten noemen diverse beperkingen aan en moeilijkheden van het meten:

- Het meten is vooralsnog voornamelijk gericht op het gebruik van voorzieningen en nog niet zozeer op de leefstijl en gezondheidssituatie van individuen. Het vinden van de juiste indicatoren daarvoor is complexer.
- Niet alle effecten van beleid zijn zichtbaar in de cijfers. Bijvoorbeeld als een succesvolle wijkaanpak resulteert in verhuisgedrag van inwoners tussen wijken.
- Soms is het effect van beleid nu pas na 20 jaar echt merkbaar.
- Veel factoren zijn met elkaar verbonden en moeilijk van elkaar te scheiden. Interventies kunnen op meerdere gebieden effect hebben en de oorzaken en omvang van het effect van de individuele interventies zijn dan soms lastig vast te stellen.

“Er is soms spanning tussen gemeenteraad die resultaten wil zien – want: ‘je bent nu 3-4 jaar bezig met het programma; wat levert het op? – en de moeilijkheid om effect te meten en de realiteit dat het sorteren van effect lang duurt en ook nog eens doorkruist wordt door andere factoren die van invloed zijn. Dat is lastig.”

5 Samenwerking rijk-gemeenten gevraagd

In de verschillende gesprekken kwam aan de orde dat het bevorderen van kansengelijkheid niet iets is dat gemeenten alleen kunnen doen. Landelijke wetgeving is uiteindelijk ook heel bepalend voor de situatie van de inwoners en de samenleving.

“Realisme als lokale overheid dat je een aantal dingen kan dempen, maar niet weg kan nemen. Want het samenspel met het rijksbeleid is heel belangrijk. Als gemeente ben je heel erg afhankelijk van de landelijke kaders en ruimte die je krijgt en hebt om dingen te doen.”

En ook:

“We moeten ons beseffen dat we als gemeente ook niet alles kunnen en dat de invloed ook maar beperkt is. Veel zit in andere wetgeving, zoals Wlz, Zorgverzekeringswet.”

Zo geven een aantal gemeenten aan dat de Jeugdwet en de onderwijswetgeving elkaar in de weg kunnen zitten, waardoor iemand met dagbesteding soms niet -of met veel moeite en geregeld- in aanmerking komt voor onderwijs. Er is een grijs gebied van verantwoordelijkheden tussen jeugdhulp en passend onderwijs, er is geen richtlijn en er wordt heel beperkt gekeken:

“Het hele jeugdzorgsysteem zou ten behoeve van het kind zijn, maar uiteindelijk moet je passen in het vormpje”.

Dit zijn de gevallen waar degenen die het onderwijs het meest nodig hebben, het hardst worden geraakt. De landelijke wetgeving werkt in dit soort gevallen kansengelijkheid in de hand.

Gemeenten noemen de volgende aspecten waarop de samenwerking met het rijk in beeld komt:

- **Continuïteit in financiële middelen:** Gemeenten benadrukken dat er behoefte is aan structurele middelen in plaats van tijdelijke, incidentele financiering. Ze hechten meer waarde aan de continuïteit van beschikbare middelen dan aan de hoeveelheid geld die ze ontvangen. Tijdelijke middelen vergen veel tijd voor aanvraag en verantwoording, kunnen de continuïteit van beleid in gevaar brengen en zijn vaak gericht op specifieke aspecten, waardoor het lastig is om samenhangende maatregelen te nemen.

“Stop met die eenmalige subsidies, die je altijd halsoverkop moet aanvragen. En waar je dan een enorme verantwoordingscyclus achteraan krijgt.”

- **Continuïteit in landelijke wet- en regelgeving:** Gemeenten benadrukken het belang van consistente landelijke regelgeving voor langdurige effectieve maatregelen. Ze wijzen op situaties waarin veranderende regels vanuit bijvoorbeeld het Ministerie van OCW effectieve maatregelen, zoals de Rijke Schooldag (onderdeel van de Gelijke Kansenalliantie), in de weg kunnen staan.

“Wij waren als voorloper aangemerkt, juist om een olievlek te creëren binnen de hele gemeente. En dan worden vervolgens de regels tussentijds veranderd, waardoor je die olievlek niet meer mag organiseren. We moesten in de wijk blijven zitten waar we zaten. Dat werkt dus niet zo. Als je iets inzet, moet er continuïteit op zitten. Want anders levert het niks op. Dan is het zonde van het geld. En soms heeft iets ook tijd nodig om op gang te krijgen”.

- **Aanpassingen in landelijke wet- en regelgeving:** Gemeenten vragen om aanpassingen in landelijke wetgeving met betrekking tot onderwijsbeleid en wetgeving, met name om meer flexibiliteit mogelijk te maken (bijvoorbeeld in schoolroutes, onderwijs-zorg-arrangementen) en conflicten tussen de Jeugdwet en onderwijswetgeving te voorkomen.

“De onderwerpen binnen het grijze gebied van verantwoordelijkheden binnen de jeugdhulp en passend onderwijs uit te werken en een vertaling daarvan te maken in wetgeving en naar de financiering. Zowel gemeenten als het onderwijs zijn verantwoordelijk inclusief financiering. Het is cruciaal dat de ministeries OCW en VWS hier gezamenlijk op acteren.”

- **Aanpassingen in andere landelijke wet- en regelgeving:** Gemeenten komen daarnaast met voorstellen op andere gebieden waar het rijk volgens hen zijn rol kan pakken, zoals het vergroten van de bestaanszekerheid, het stimuleren van gezonde voeding en ontmoedigen van ongezond gedrag.

“Als gemeenten kunnen we ook een vuist maken richting de Rijksoverheid. Landelijk overheidsbeleid is ook belangrijk, bijv. groente en fruit goedkoper, alcoholbeleid of snackbars in de omgeving van scholen of in bepaalde wijken. Daar moeten we ons bij het rijk hard voor maken.”

- **Experimenteeruimte:** Sommige gemeenten willen meer ruimte van het rijk om te experimenteren met nieuwe maatregelen en projecten. Als deze experimenten succesvol zijn, kan overwogen worden om structurele financiering van het rijk aan gemeenten te verstrekken.

“Ongelijk investeren betekent ook dat je tussen gemeenten of binnen gemeente het anders mag doen. Er moet ruimte zijn voor diversiteit.”

- **Duidelijkheid en transparantie:** Gemeenten verlangen naar meer duidelijke informatie van het rijk bij de start van nieuwe projecten of pilots, om beter te begrijpen welke mogelijkheden en middelen beschikbaar zijn. Momenteel ervaren ze een gebrek aan uniforme informatieverstrekking.

6 Wat kunnen gemeenten voor elkaar betekenen?

Aan de twaalf gemeenten is gevraagd wat zij graag van andere gemeenten zouden willen leren. Over de volgende thema's zouden de gemeenten graag met elkaar ervaringen en kennis willen uitwisselen:

- Effectieve werkwijzen in de aanpak van kansengelijkheid
- De inzet van data om beleid te bepalen en te monitoren
- Positionering van kansengelijkheidsbeleid in de gemeentelijke organisatie:
 - > Hoe om te gaan met spanningsveld tussen horizontale en verticale ambities?
 - > Hoe zorg je voor continuïteit als het beleid geen continuïteit biedt?
 - > Hoe kan je de opgaven, naast intern, ook extern goed positioneren?
- Formuleren van concrete doelstellingen naar aanleiding van de beleidsambities
- Leren hoe je samenwerkingen rondom kansengelijkheid effectief opzet en borgt

“Samenwerkingen zijn een uitdaging. Werk samen en leer het ons als je weet hoe het moet.”

- Gebruik van beschikbare financiële middelen en het verzamelen van financiële middelen voor kansengelijkheid.

“Er is geld zat, maar je kunt niet altijd geld vrijspelen. Waar haal je potjes vandaan? Hoe kun je dat slimmer doen?”

Bijlage - De interviews

Geïnterviewde ambtenaren zijn werkzaam voor de volgende gemeenten:

- Alphen aan den Rijn
- Amsterdam
- Den Haag
- Dordrecht
- Ede
- Enschede
- Groningen
- Helmond
- Leiden
- Middelburg
- Peel en Maas
- Veendam

Geïnterviewden zijn werkzaam in de volgende functies:

- Afdelingshoofd/directeur
- Beleidsadviseur
- Programmadirecteur
- Strateeg/strategisch adviseur

Vereniging van
Nederlandse Gemeenten

Nassaulaan 12
2514 JS Den Haag
+31 70 373 83 93

info@vng.nl

Februari 2024

[vng.nl](https://www.vng.nl)